

گذری بر آیین رونمایی نرم افزار «جامع اصول فقه - نسخه ۳»

به کوشش: هیئت تحریریه فصلنامه ره آورد نور

اشاره

در آبان ماه سال ۱۴۰۲ شمسی، آیین رونمایی از نرم افزار «کتابخانه و درختواره جامع اصول فقه - نسخه ۳» با حضور شخصیت‌های علمی، اساتید حوزه علمیه و محققان علوم اسلامی، مسئولان برخی از نهادها و مؤسسات دینی و پژوهشی، دست‌اندرکاران و متولیان امر تولید این نرم افزار و نیز با سخنرانی مهمان ویژه این جلسه، آیت‌الله صادق آملی لاریجانی، رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، در مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی برگزار شد.

که بدون ابزارهای فناورانه، امکان گردآوری همه منابع در یک کتابخانه امکان‌پذیر نخواهد بود.»

معرفی نرم‌افزار جامع اصول فقه

دکتر راشدی‌نیا در ادامه، به قابلیت‌های نسخه سوم نرم‌افزار جامع اصول فقه اشاره نمود و گفت:

«جمع‌آوری و آسان‌سازی دسترسی به آثار اصول فقه، مهم‌ترین هدفی است که این نرم‌افزار بر عهده دارد. جامع اصول فقه، در دو بخش «کتابخانه» و «درختواره موضوعی» ساماندهی شده است. در بخش کتابخانه، ۱۱۰۵ عنوان کتاب و رساله در ۱۷۵۳ جلد عرضه شده است که ۲۲۹ عنوان در ۴۰۱ جلد از منابع، به اهل سنت اختصاص دارد. در نسخه قبلی این محصول، ما شاهد ۴۱۰ عنوان در ۹۱۴ جلد منبع بودیم؛ یعنی در نسخه جدید، با افزایش تقریباً ۳ برابری مواجه هستیم. خوشبختانه، در این نسخه، ۵۷ عنوان کتاب خطی و سنگی هم ارائه شده که گردآوری، خوانش، تایپ و دیجیتالی کردن آنها، زحمت بسیاری برای مجموعه مرکز نور داشته است.»

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر اکبر راشدی‌نیا، به اتصال مباحث کتاب‌ها به ۲۲ باب از علم اصول فقه اشاره کرد و این قابلیت را از جدیدترین امکانات نرم‌افزار در این نسخه برشمرد. این قابلیت، امکان پیگیری حجم مطالب نگاشته‌شده در هر باب توسط نویسندگان مختلف و در قرن‌های مختلف را برای محققان امکان‌پذیر می‌کند.

معاون پژوهشی مرکز نور، تدوین درختواره موضوعی را بخش دیگری از امکانات نرم‌افزار جامع اصول فقه دانست و گفت:

«این بخش، حاصل بیست سال کار پژوهشی بوده است که مباحث علم اصول را به ۱۵ منبع مرجع متصل نموده است. بزرگ‌ترین کمکی که این درختواره به محققان ارائه می‌دهد، گردآوری مباحث پراکنده از یک موضوع در منابع است که زمان قابل توجهی را برای پژوهشگران صرفه‌جویی می‌کند. این درختواره، شامل ۱۰ شاخه اصلی و ۲۵۵۱ زیرمجموعه است که به متن کتاب‌ها وصل شده‌اند.»

در ادامه این مراسم باشکوه، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدحسین بهرامی، ریاست محترم مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، ضمن تشکر از میهمانان و حاضران در این جلسه، از تولیدکنندگان این محصول، اعم از پژوهشگران و مهندسان مرکز

در این مراسم، شخصیت‌ها، بزرگان و فرهیختگان برجسته‌ای همچون: حجت‌الاسلام والمسلمین سید علی قاضی عسکر رئیس مؤسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث و تولیت حرم مقدس حضرت عبدالعظیم حسنی، حجت‌الاسلام والمسلمین سید علی‌اکبر حسینی‌نژاد رئیس مجمع نمایندگان طلاب حوزه علمیه، حجت‌الاسلام والمسلمین عبدالحسین خسروپناه دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر حمید شهرباری دبیرکل مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، آقای سید محمد آقامیری استاندار محترم قم، حجت‌الاسلام والمسلمین مهدی رستم‌نژاد معاون آموزش حوزه‌های علمیه، دکتر بهروز مینایی عضو هیئت علمی دانشگاه علم و صنعت ایران و دیگر مسئولان، اساتید علم فقه و اصول و پژوهشگران علوم و معارف اسلامی حضور داشتند.

جایگاه اصول فقه

در این گزارش، خلاصه‌ای از آنچه در آیین رونمایی از نرم‌افزار «جامع اصول فقه - نسخه ۳» گذشت، برای استفاده خوانندگان عزیز ارائه می‌شود و در نوشتارهای بعدی، به تفصیل متن صحبت‌های سخنرانان این مراسم، در دسترس علاقه‌مندان قرار خواهد گرفت.

نخستین سخنران این مراسم، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر اکبر راشدی‌نیا، معاون پژوهشی مرکز نور بود. ایشان ضمن اشاره به جایگاه علم اصول فقه و تأثیر آن در فهم و استنباط مسائل و احکام فقهی، اظهار داشت:

«اولین کسی که مباحث اصولی را مطرح کرد و به شاگردان خویش املا نمود، پیشوای پنجم شیعیان، امام محمد باقر(ع) و پس از شهادت ایشان، امام صادق(ع) بوده است. در دوره‌های بعد، عالمانی از شیعه، مانند ملا محسن فیض کاشانی و شیخ حرّ عاملی، این احادیث را که مسائل علم اصول را مطرح کرده بودند، در کتابی گردآوری نمودند.»

معاون پژوهشی مرکز نور ضمن یادکرد آثار مهم اصولی اهل سنت و شیعه، افزود:

«اهل سنت تا قبل از قرن هشتم، آثار اصولی فراوانی و قوی ارائه نمودند. در شیعه نیز از نیمه قرن دوازدهم، تحول خوبی در آثار اصولی رقم خورده است که متأسفانه بخشی از آنها، به دست ما نرسیده است. به دلیل متعدد بودن منابع، بسیاری از پژوهشگران نتوانستند همه مطالب را در اختیار داشته باشند. طبیعی است

و عموم کاربرانی که بازخوردها و نکات و پیشنهادهای را از نسخه قبل به مرکز ارائه نمودند، تقدیر و تشکر نمود.

محصولات نور، بسیار مفید است

سخنران ویژه این جلسه، رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، آیت‌الله صادق آملی لاریجانی بود. ایشان ضمن تشکر از زحمات مجموعه مرکز نور بابت تولید نرم‌افزارهایی که منشأ تحول هستند، اظهار داشت:

«تولید چنین محصولاتی، کاری گروهی و منسجم می‌طلبد و انصافاً نمونه و معادلی برای آن سراغ نداریم. حوزه‌های علمیه، نیازهای فراوانی دارند و با پرسش‌های متعددی از طرف نسل جوان مواجه هستند و باید پاسخگو باشند. پاسخگویی، ابزار می‌خواهد که این نرم‌افزارها، امکانات فوق‌العاده‌ای را ارائه داده‌اند و تحول ایجاد کرده‌اند. در گذشته، چنین امکانی برای محققان وجود نداشت و توانایی محقق، محدود بود. بسیار پیش می‌آمد که بزرگان در کتاب‌هایشان اشاره می‌کردند که فلان نسخه از کتاب را در اختیار ندارم. خوشبختانه، امروز با وجود این ابزارها و نرم‌افزارها، آن هم با امکانات ارزنده‌ای مثل جست‌وجو، این مشکلات از بین رفته است.»

آیت‌الله آملی لاریجانی با اشاره به عناوینی در علم اصول که دارای سرفصل و باب مشخصی نیستند و یافتن چنین مباحثی برای محققان، یک چالش علمی است، افزود:

«تجربه شخصی بنده در موضوع فلسفه اصول که از سال ۷۸ تا ۸۸ آن را دنبال می‌کردم، این است که یافتن موضوعاتی که مبدئی برای مباحث دیگر هستند، به راحتی امکان‌پذیر نیست؛ مانند موضوع حکم که در مواضع متعددی با ماهیت حکم کار داریم، ولی در جایگاه واحدی ندارد و ذیل مباحث دیگر مطرح شده است و خیلی از محققان شاید نتوانند همه مواضع را فحص کنند و به این موضوع برسند. ذهن هم محدود است و همه مواضع در ذهن نمی‌ماند. بنده با یک جست‌وجو، گاهی به ۵۰۰ مورد می‌رسیدم که خیلی برایم ارزشمند بود و الآن با این کار موضوعی که انجام گرفته، خیلی کار بزرگی رقم خورده است و وقت محققان را بسیار صرفه‌جویی می‌کند و برای اهل فحص و تحقیق، یک ابزار مناسب و خوبی است.»

رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، به لزوم تخصصی شدن علوم اسلامی و انسانی و عدم نیاز به ورود تخصصی طلاب و محققان در همه ابعاد علم اصول، گفت:

«لازم است هر رشته علمی، به سبک خود و با توجه به نیازش، علم اصول را بخواند. وقتی فروعات بسیاری داریم که نیاز به تحقیق دارند، به خصوص در زمانه ما که این موضوعات، به شکلی فراوان یافت می‌شوند، لازم است از این نرم‌افزارها استفاده کنیم تا با سرعت بیشتری به گسترش علوم و پاسخگویی به نسل جوان پرداخته شود.»

آیت‌الله صادق آملی لاریجانی، در بخش دیگری از سخنان خود، به ضرورت ترویج و رساندن دانش بزرگان به عموم علاقه‌مندان در جهان اشاره کرد و افزود:

«ما بر سفره با برکتی از آثار بزرگان از گذشته تا حال نشستیم و از علم و فکر آنها بهره می‌بریم. حیث نیست که به خاطر وسعت این دانش و عظمت آن، از ترویج آن دست بکشیم؟ مثلاً در مباحث زبان و الفاظ، بسیار حرف داریم که با فیلسوفان غربی قابل طرح و عرضه است. با اینکه فیلسوفان غربی به صورت تخصصی به یک موضوع پرداخته‌اند، ولی علمای ما در موضوعات مختلف و وسیع علم اصول، تحقیق داشته‌اند؛ اما باز هم مباحث قابل توجهی عرضه داشتند. ما حرف برای گفتن داریم و حیث است که این مباحث در مجامع علمی دنیا مطرح نشود. این تلاشی که در مرکز نور انجام گرفته، بسیار کار بزرگ و مفیدی است.»

آیت‌الله لاریجانی، رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، در پایان سخنان خود، به استفاده هرچه بیشتر از هوش مصنوعی و عدم غفلت از آن تاکید کرد و مرکز را به حرکت به سوی راه‌های جدید در تولید ابزارهای کارآمدتر فراخواند. ایشان خاطر نشان کرد:

«مقام معظم رهبری، در زمانی که هنوز کسی به ارزش کار رایانه و فناوری اطلاعات واقف نبود، به شروع کار این مرکز تأکید داشت و هنوز هم این حمایت‌ها از طرف ایشان ادامه دارد. امروزه، کمتر کسی است که بدون این ابزارها بتواند کار علمی جامعی انجام دهد.»

رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، آیت‌الله صادق آملی لاریجانی، در پایان سخنان خود با تشکر از مسئولان و همه کارکنان مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، از خداوند دوام توفیقات و تداوم پیشرفت محصولات را مسئلت نمود.

گفتنی است در انتهای این مراسم، از محصول جدید مرکز نور تحت عنوان «جامع اصول فقه - نسخه ۳ (کتابخانه و درختواره)» رونمایی شد و در واقع، نقطه عطف دیگری در مسیر توسعه، تعمیق و ترویج علوم اسلامی، به خصوص برای دانش پایه و مهمی چون «اصول فقه» پدید آمد.

آیین رونمایی نرم‌افزار «جامع اصول فقه - نسخه ۳» در آیین تصویر

